LUSINE ZAVEN SAHAKYAN

Musicologist, PhD. [Arts] for Science, Docent at the Yerevan State Conservatory after Komitas

E-mail: <u>lusinesahakyan72@mail.ru</u> Doi. 10.58580/18290019-2023.1.64-104

«Երաժշտական Հայաստան» ամսագրի խմբագրական խորհրդի երաշխավորությամբ՝ Ծովինար Հրայրի Մովսիսյանի՝ 2.6.2023 թ., ընդունվել է տպագրության՝ 10.5.2023 թ., ներկայացրել է հեղինակը՝ 5.5.2023 թ.

ARAKSI SARIAN (Artist Profile)

Abstract

Musicologist, researcher of Komitas, PhD. [Arts] for science, Head of the Department of Music History, Docent at the Yerevan State Conservatory after Komitas Lusine Zaven Sahakyan. - "Araksi Sarian (portrait of a musicologist)".

The article describes the life and creative path of Araksi Artsruni Sarian, a remarkable and bright musicologist of Armenian history and a prominent public figure. It highlights her role and historical significance in the musical life of Armenia and the Diaspora. Throughout her life, Araksi Sarian held responsible positions in the musical community: head of the Department of History of Music at Yerevan Komitas State Conservatory, head of the musicological section of the Composers' Union of Armenia for decades. Her command of the rhetoric of Armenian speech, extensive lecturing practice, along with her lifelong dedication to pedagogical activity are noted. At the end of the article there is a list of A. Sarian 's works.

<u>Key Words:</u> musicologist, PhD in Arts, lecturer, teacher, life and creative path, public figure, Araksi Artsrun Sarian, role and historical significance, musical life of Armenia, Diaspora, head of the Department of Music History of YSC, head of the musicological section of the Composers' Union of Armenia.

Ամփոփում

Արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ, կոմիտասագետ, Երևանի Կոմիաասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ, կոմիտասագետ, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի երաժշտության պատմության ամբիոնի վարիչ Լուսինե Ջավենի Մահակյան. - «Արաքսի Մարյան (արվեստագետի դիմանկար)»։ Հոդվածում նկարագրվում է հայ իրականության նշանավոր, վառ երաժշտագետ, ականավոր հասարակական գործիչ Արաքսի Արծրունու Մարյանի կյանքն ու ստեղծագործական ուղին ընդգծելով նրա դերն ու պատմական նշանակությունը Հայաստանի և Մփյուռքի երաժշտական կյանքում։ Արաքսի Արծրունին իր ողջ կյանքի ընթացքում երաժշտական միջավայրում տասնամյակներ շարունակ զբաղեցրել է պատասխանատու պաշտոններ՝ Երեւանի պետական կոնսերվատորիայի երաժշտության պատմության ամբիոնի վարիչ, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության երաժշտագիտական բաժնի վարիչ։ Նշանակալի է նրա տիրապետումը հայոց լեզվի ձոխ բառապաշարին, հռետորաբանությանը, դասախոսական-մանկավարժական գործունեությանն ողջ կյանքում։ Հոդվածի վերջում զետեղված է Ա. Մարյանի մատենագիտությունը։

<u>Բանալի բառեր.</u> երաժշտագետ, արվեստագիտության թեկնածու, դասախոս, ուսուցիչ, կյանքի և ստեղծագործական ուղին,

հասարակական գործիչ, Արաքսի Արծրունու Մարյան, դերը և պատմական նշանակությունը, Հայաստանի երաժշտական կյանքը, սփյուռը, Երևանի պետական կոնսերվատորիայի երաժշտության պատմության ամբիոնի վարիչ, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության երաժշտագիտական բաժնի վարիչ։

<u>Абстракт</u>

Музыковед, комитасовед, кандидат искусствоведения, заведующая кафедрой Истории музыки, доцент Ереванской государственной консерватории им. Комитаса **Лусине Завеновна Саакян.** - "**Аракси Сарьян** (портрет музыковеда)".

В статье описывается жизненный и творческий путь замечательного, яркого музыковеда армянской действительности, выдающегося общественного деятеля Аракси Арцруновны Сарьян, подчеркивается ее роль и историческое значение в музыкальной жизни Армении и Диаспоры. В течение всей жизни Аракси Арцруновна занимала ответственные должности в музыкальной среде: заведующей кафедрой Истории музыки ЕГК, заведующей музыковедческой секцией Сюза композиторов Армении на протяжении десятилетий. Отмечается ее владение риторикой армянской речи, лекторская практика и педагогическая деятельность на протяжении всей жизни. В конце статьи приводится библиография А. Сарьян.

<u>Ключевые слова:</u> музыковед, кандидат искусствоведения, лектор, педагог, жизненный и творческий путь, общественный деятель, Аракси Арцруновна Сарьян, роль и историческое значение, музыкальная жизнь Армении, Диаспора, заведующая кафедрой Истории музыки ЕГК, заведующая музыковедческой секцией Сюза композиторов Армении.

ԵՊԿ երախտավորները՝ Արաթսի Մարլան

Gyumri (formerly Leninakan) has a long history of diverse cultural traditions. Folklore, music, and theater are all important parts of the lives of the creative inhabitants of that city.

On 17 August 1937, a daughter, Araksi, was born to Artsrun Harutyunyan, an actor in the Leninakan Drama Theater, a native of Van who survived the Genocide. She was to become the bearer of the best cultural traditions of her 'tasty and fragrant' hometown, and in the capital Yereyan.

Today it is impossible to imagine the musical and cultural life of the Yerevan Komitas Conservatory, of the Union of Composers and Musicologists, and of Yerevan in general without Araksi Artsrunovna - Araksi Sarian. That's today...

In 1955, after graduating with a gold medal from Leninakan A.S. Pushkin High School and Kristapor Kara-Murza music school, Araksi Harutyunyan entered the Yerevan State Medical Institute. In 1956, she abandoned her medical career to become a musician and enrolled in the Department of Music History at the Komitas State Conservatory in Yerevan. Had Araksi chosen medicine, she would undoubtedly have become a highly competent and dedicated professional. The music, however, was closer to the soul of the young girl.

The next stage of the young musicologist's studies went on at the postgraduate school of the Department of Musical Folklore of the Institute of Ethnography and Folklore of the National Academy of Sciences of Armenia under the guidance of the renowned musicologist Robert Atayan. Her dissertation, The Armenian Urban Folk Song in the 19th and 20th Centuries, which she defended in 1969, is still relevant today for the research principles used and the importance of the problems raised. During her studies at the Conservatory, A. Sarian also taught at the T. Chukhajian and P. I. Tchaikovsky Music Schools. During the third year of her studies, she became a freelance correspondent for the editorial department of the children's programs of the Armenian State Radio.

From 1969 until the last day of her life, 26 September 2013, she worked in the Department of Music History at the Komitas Conservatory. Since 1995 she has been the head of this department. Araksi Sarian's pedagogical activity has become a unique phenomenon in this field.

Apparently following the advice of her mother, a schoolteacher, Sarian mentored her students, forgiving their minor errors and encouraging them in every possible way. Among her students were those who have become leading researchers in various fields of modern Armenian musicology: Anna Arevshatyan (medieval studies), Lilit Ernjakyan (music of the East), Zara Ter-Ghazaryan (history of European music), etc.

In 1968, a remarkable landmark occurred in Harutyunyan's personal life when she married composer Ghazaros (Lazar) Sarian. This was not only a harmonious union of two artists and notable individuals; this was a significant phenomenon for Armenian culture as a whole.

Araksi Sarian Upшpuh Uшpjшb Аракси Сарьян

The house of Martiros Sarian, the greatest Armenian painter, was welcoming and open to all the arts. From now on, the best sort of Armenian woman in every manner mother, wife, counselor, researcher, has joined the Sarian family. The Master Sarian's house was visited by the world's most famous people; they also enjoyed a range of delectable foods prepared by the young housewife Araksi, now Sarian. Araksi Artsrunovna's "creative" cuisine brought a distinct 'Armenian flavor' to the dining room, thus complementing Martiros Sarian's sun-drenched paintings on the walls.

It's quite understandable why composer Ghazaros Sarian's biggest creative discoveries came during their thirty years together. Araksi Sarian created an atmosphere of peace and tranquility so necessary for a talented husband engaged in creative work. She was caring for the family, and raising their two beautiful daughters Lusik and Sofia. In the meantime, she has become the first and the most objective listener to the musical compositions of Ghazaros Sarian.

With professional and personal responsibility and energy, Araksi Sarian fulfilled numerous obligations as a musicologist; she was involved in scientific, pedagogical, educational, critical, editorial, and sometimes translation activities. Her monographs, publications, and essays published in national and All-Union academic journals are distinguished by their depth of knowledge, professionalism, and great command of Armenian language. A. Sarian's scientific remarks are precise, laconic, and based on a thorough and multifaceted examination of the subject.

I must note the television shows where Araksi Sarian appeared. These are unforgettable childhood memories and my first encounters with musicology.

In one of the private conversations, Araksi Artsrunovna talked about her childhood. She spoke about rehearsals at the Leninakan Theater, where, as a child, she used to sit on Vardan Ajemian's knee. She could memorize lengthy theatrical scripts and prompt the actors' lines. Perhaps the theater served as a 'master school' for aspiring musicologists; it was the theater that made Sarian's performances so artistic, stunning, passionate, and meaningful.

I also remember the definitive structure of the programs conducted by Araksi Sarian, her agile thinking, the

ԵղԿ երախտավորները՝ Արաբսի Սարյան

Martiros Sarian, Araksi Sarian Մшриիрпи Ишрјшћ, Иршриի Ишрјшћ Мартирос Сарьян, Аракси Сарьян

Araksi Sarian with daughters Sofia and Lusik Uրшриի Մшրյшնը դստրերի Մոֆյшյի և Լուսիկի հետ Аракси Сарьян с дочерьми Софьей и Лусик

Ghazaros (Lazar) and Araksi Sarianes, 1980 Ղազարոս և Արաքսի Մարյանները, 1980 Лазарь и Аракси Сарьяны, 1980

Araksi Sarian Uրшриի Uшրյши Аракси Сарьян

Martiros and Araksi Sarianes, Aram Khachaturian, at Sarian 's house, 1970. Մшриђрпи և Иршриђ Ишрјшћћђр, Ирши Љиуширјшћ, Ишрјшћћђр илшћр, 1970 թ. Мартирос и Аракси Сарьяны, Арам Хачатурян, в доме Сарьянов, 1970

Lazar Sarian, Alexsandr Haruthyunyan, Arno Babajanyan, Edvard Mirzoyan, Adam Khudoyan with their wives: Araksi Sarian, Irina Odenova, Tereza Babajanyan, Elena Mirzoyan, Ksenia Khudoyan: In the house-museum of Martiros Sarian, Yerevan 1980. Ղազարոս Մարյանն, Ալեքսանդր Հարությունյանն, Առնո Բաբաջանյանն, Էդվարդ Միրզոյանն, Ադամ Խուդոյանն իրենց տիկնանց հետ Արաքսի Մարյան, Իրինա Օդենովա, Թերեզա Բաբաջանյան, Ելենա Միրզոյան, Քսենյա Խուդոյան, Մարտիրոս Մարյանի տուն-թանգարանում, Երևան, 1980 թ.

Лазарь Сарьян, Александр Арутюнян, Арно Бабаджанян, Эдвард Мирзоян, Адам Худоян со своими женами: Аракси Сарьян, Ириной Оденовой, Терезой Бабаджанян, Еленой Мирзоян, Ксенией Худоян. Дом-музей Мартироса Сарьяна, Ереван 1980.

Եղկ երախտավորները՝ Արաքսի Մարլան

precise and clear definitions she gave to the music of European and Russian composers, and the little-known episodes of their biographies, the love and dedication with which she led us, young people, into the world of fine art.

Araksi Sarian always smiled when talking about music. It was a wise and luminous smile, perhaps best described as a 'professional' smile. When her bright and lovely grandkids fill the Sarian's home, when her pupils live and work led by true spirituality, or when a young Armenian musician receives a prestigious award at an important competition, our distinguished Professor Araksi Artsrun Sarian smiles. Even a horrible stroke of fate could not shatter or repress her unbreakable will, her trust in and love for others, her appreciation of true values.

The large and comprehensive research and teaching efforts of Araksi Sarian continued. Indeed, it is difficult to imagine our cultural life during those years without the personality and substantial advice of an experienced musicologist.

She has always had an intimate connection to her hometown of Gyumri. Araksi Sarian's activities brought together the academic and artistic lives of the Yerevan and Gyumri Conservatories; she remained an unchallenged authority in both Yerevan and Gyumri. Araksi Sarian spoke fondly of her native Leninakan. "The habits of my birth-place have instilled in me a desire for spiritual values, an awareness of the importance of familial harmony, the preservation of traditions, and the need for higher human moral standards."

During challenging times for us, the young students, Araksi Artsrunovna's presence was enlightening, if not vital. She spoke as an eloquent participant in the gatherings of the greatest representatives of the flourishing school of Armenian art and music. She had personal and creative relationships with people who went on to become legends during their lifetimes.

Perhaps these are the commandments of those "legendary" personalities, or maybe a Confucian wisdom: "Be a guardian of science, full of inner peace; study without being bored; carry the light to others without being tired" - these were the thoughts that became the life philosophy for Araksi Sarian.

In 2008 Araksi Saryan was awarded the title of Honored Art Worker of Armenia.

List of Monographs and Artiles by Araksi Sarian.

- 1. Հայ քաղաքային ժողովրդական երգարվեստը (19-20-րդ դդ.) հետազոտությունը, hUUh ԳԱ հրատ., Երիան, 1973։ (Armenian Urban Folk Songs in 19 and 20 Centuries, Yer.: ASSR NAS, 1973).
- 2. Մեդեա Աբրահամյան (Ա. Բարսամյանի համահեղինակությամբ), մենագրության նվիրված சய்புராட் թակահարուհի Մեդեա Աբրահամյանին, Երհան «Uμάեς» hpwwn., 2000p.: (Medea Abrahamyan, (In col-A. Cellist Medea laboration with Barsamyan). Abrahamyan. Monograph, Yer.: Ardchesh, 2000).
 - 3. Ղազարոս Սարյանը հ նրա ժամանակը (կազմող,

- precise and clear definitions she gave to the music of <code>hulpuqhp'</code> U. Umpjw\(\hat{u}\), <code>/bplw\(\hat{u}\)</code>, <code>«Up\(\hat{u}\)\(\hat{v}\) hpwn.,</code> European and Russian composers, and the little-known <code>2001</code>:(Lazar Sarian and His Time, Yer.: Ardchesh, 2001)
 - 4. Ղազարոս Աղայան, «Նամակներ, ռազմամակատից» (կազմող, խմբագիր Ա. Սարյան), Երհան, «Արձեշ» հրատ., 2005: (Ghazaros Aghayan, Letters from the Front. Compiled and Edited by A. Sarian, Yer.: Ardchesh, 2005).
 - 5. «Երաժշտությամբ իմաստավորված կյանք», սենագրության նվիրված պոթահայ կին կոմպոզիտոր Սիրվարդ Գարամանակին, Երհան, գրականության հարվեստի թանգ, հրատ., 2007: (Music as the Meaning of Life. Mirvard Garamanuk, Armenian composer from Istanbul. Monograph, Yer.: MLA 2007).
 - 6. «Թաթաւ Այթունյանը հ հայ երգն ա պարը», մենագրության, Երհան, «Կոմիտաս» հրատ., 2008։ (Tatul Altunyan and Armenian Song and Dance. Monograph, Yer.: Komitas, 2008).
 - 7. «Երաժշտությանը կյանքի ուղեկից», մենագրության նվիրված ջութակահար Լհոն Մամիկոնյանին, Երհան, «Կոմիտաս» հրատ., 2009։ (Music is a Life Companion, Monograph on Violinist Levon Mnatsakanyan, Yer.: Komitas, 2009).
 - 8. Հայ քաղաքային ժողովրդական երգերի հատընտիր, Երհան, «Կոմիտաս» հրատ., 2010։ (Selected Armenian Urban Folk Songs, Yer.: Komitas, 2010).
 - 9. Ռուսերենից թարգմանեչ է Ս. Յակովենկոյի. «Մոգական Զարուհի Դոթւիսանյանը» մենագրությունը, Երհան, «Ամրոց գրուպ» հրատ., 2009: Armenian Translation of The Magical Zaruhi Dolukhanyan, book by S. Yakovenko, Yer.: Amrotz grup, 2009.

2008 թ. Ա Սարյանին շնորհվել է ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործչի կոչում։

In 2008, A. Saryan was awarded the title of Honored Artist of RA.

About the author: LUSINE ZAVEN SAHAKYAN (b. 1972, Yerevan). Graduated from the Department of Musicology at Yerevan State Komitas Conservatory (class of Prof. J. Zurabyan). In 2000, she completed her postgraduate studies in musicology. In 2007 she defended her PhD thesis on "Komitas Studies in Armenian Musicology' (research supervisor Prof. Araksia Saryan). Since 1995, she has been teaching at the Department of Music History at the YSC. Since 2010, she has been a Docent, and since 2014, the head of the department. Lusine Sahakyan is the author of monographs and scientific articles (including publications in Scopus): Komitas Vardapet. Collection of Articles, dedicated to the 150h anniversary of Komitas (Yerevan, 2019); Robert Atayan. Selected Articles (compiled by L. Sahakyan), Yerevan, 2021; Ferenc Liszt's Appraisal by Komitas Vardapet, //Anuario musical, N 67, 2012; Richard Wagner und Komitas Vardapet, //ADK - Armenisch-Deutsche Korrespondenz.-Frankfurt/M. 2016; Komitas Vardapet and Russian Culture //Musical Academy, Moscow, 2017; Neoclassicism in the Work of Tigran Mansuryan //Kantegh. Yerevan, 2018; Komitas Vardapet on the Pages of Bazmavep //Materials of the Conference Dedicated to the 175th Anniversary of the Bazmavep Magazine. Yerevan, 2019; Saradzhev and Armenia //Journal of Musicology. Moscow, 2019. Mikhail Gnessin and the Armenian Composing School. Collection of Articles from the International Scientific-Practical Conference. Moscow, 2019. Some Observations on the Relationship of Komitas Vardapet with the Armenian Apostolic Church //Patma-Banasirakan Handes, 2021, N3.

<u> Հեղինակի մասին,</u> ՍԱՀԱԿՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ ԶԱՎԵՆԻ (ծ. 1972 թ. ք. Երևան)։ Ավարտել է՝ 1995 թ. Երևանի պետական կոնսերվատորիայի երաժշտագիտության բաժինը (ղեկ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ժ. Ձուրաբյան), 2000-ին ասպիրանտուրան «Երաժշտագիտություն» մասնագիտությամբ։ 2007 թ. պաշտպանել է «Կոմիտասագիտությունը հայ երաժշտագիտության մեջ» խորագրով ատենախոսական թեգը (ղեկ. պրոֆեսոր Արաքսի Մարլան)։ Դասավանդում է՝ 1995-ից ԵՂԿ-ի Երաժշտության պատմության ամբիոնում, 2010-ից՝ դոցենտ, 2014-ից նույն ամբիոնի վարիչ։ Հեղինակ է մենագրությունների և գիտական հոդվածների (այդ թվում Skopus միջազգային գիտական շտեմարանում)՝ Կոմիտաս Վարդապետ (մենագրական հոդվածների ժողովածու) նվիրված Կոմիտասի 150-ամյակին։ Եր., Տիգրան Մեծ հրատ., 2019, 305 էջ, Ռոբերտ Աթայան. հոդվածների ժողովածու (կազմող՝ Լ.Սահակյան), Եր., Հեղինակային հրատարակություն, Եր., Shanua Մեծ, 2021 թ., - 352 էջ, Ferenc Liszt's appraisal by Komitas Vardapet, //Anuario musical, N 67, enero-diciembre, 2012, p. 215-222; Richard Wagner und Komitas Vardapet, //ADK -Armenisch Deutche Korrespondenz. - Frankfurt /M. 2016.- Heft 4. Nr. 173. P. 31-33, portr., Комитас Вардапет и русская культура, //Музыкальная Академия, 2017 (2), стр. 81-89. М.: Композитор, Ъъпршишկшипгрјши приипрпиинрр Ѕիգրши Մшиипгрјшић ստեղծագործության *ป*եջ, Կանթեղ, **4**hտական հոդվածներ, N1 (74), Եր., Ասողիկ, 2018թ., էջ 260-271, Կոմիտաս Վարդապետը «Բազմավէպ»-ի էջերում, //Բազմավէպ, հայագիտական հանդեսի 175-ամյակին նվիրված գիտաժողով, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, ър., 2019р., Сараджев и Армения, //Музыковедения, Москва, 2019, с. 41-47., Михаил Гнесин и армянская композиторская школа, Сборник статей Международной научно-практической конференции, академия музыки им. Гнесиных, Мемориальный музей-квартира Е. Ф. Гнесиной, Москва, 2019, с. 41-49., Դիտարկումներ Կոմիտաս Վարդապետ Հայ Առաքելական եկեղեցի առնչությունների շուրջ, //Ղատմաբանասիրական հանդես, 2021 N 3, էջ 121-134:

Об авторе: ЛУСИНЕ ЗАВЕНОВНА СААКЯН (род. 1972, Ереван). Окончила: отделение музыковедения Ереванской государственной консерватории им. Комитаса (руководитель - доктор, проф. Ж. Зурабян), аспирантуру по специальности "Музыковедение" (2000). Защитила диссертацию по теме "Комитасоведение в армянском музыковедении", научный руководитель - проф. Аракси Сарьян). Преподает на кафедре истории музыки ЕГК (с 1995). Доцент (2010), заведует кафедрой (с 2014). Автор монографий и научных статей (в том числе, в международном научном реестре Scopus): "Комитас Вардапет" (сборник, посвященный 150-летию Комитаса, Ер., 2019); "Роберт Атаян. Сборник статей" (составитель Л. Саакян) (Ер., 2021); "Ferenc Liszt's Appraisal by Komitas Vardapet", //Anuario musical, N 67, 2012; "Richard Wagner und Komitas Vardapet", (Armenisch Deutsche Korrespondenz, Frankfurt, M., 2016); "Комитас Вардапет и русская культура"/Музыкальная академия, М., 2017); "Неоклассицизм в творчестве Тиграна Мансуряна" (//Кантех. Ер., 2018); "Комитас Вардапет на страницах сборника Базмавеп" (Материалы научной конференции, посвященной 175-летию журнала "Базмавеп". Ер., 2019); "Сараджев и Армения" (//Музыковедение. М., 2019); "Михаил Гнесин и армянская композиторская школа" (материалы Международной научно-практической конференции. М., 2019); "Наблюдения о взаимоотношениях Комитаса Вардапета и Армянской Апостольской церкви" (Историко-филологический журнал НАН РА, 2021, N3).